

მეცნიერის არქივიდან
თინათინ ოჩიაური

მითისა და რიტუალის ურთიერთმიმართების
შესახებ

ქართველ მთიელთა რელიგიური კულტისა და მასთან შესატყვისობაში რიტუალური პრაქტიკის განხილვამ გამოავლინა ის დიდი და უშუალო კონტაქტი, რომელიც მითსა და საკულტო ქმედებას შორის არსებობს. ერთია ღვთაებათა რწმენა და მათთვის განკუთვნილი დღეობა-უქმეებისა თუ სხვა საწესო წეს-ჩვეულებების შესრულება. ეს წეს-ჩვეულებები ყველა ჯვარ-ხატში ძირითადად ერთი სტრუქტურით სრულდება. დღეობის წესი დადგენილია, რიტუალის მსვლელობა განსაზღვრული, ქმედების მიზანი გარკვეული. მაქართველოში არსებული რელიგიური დღესასწაულები მთაშიც და ბარშიც, მცირე გამონაკლისის გარდა ქრისტიანული რელიგიური კალენდრით განსაზღვრულ განაწესს მისდევს. ამ მცირე გამონაკლისში იგულისხმება ისეთი საკულტო სარიტუალო ქმედებები, რომლებიც სცილდება კალენდრით გათვალისწინებულ დღეობათა თანრიგს, ტრადიციული რიტუალის ხასიათსა და რაიმე განსაკუთრებული ვითარებით არის განსაზღვრული. აქ იგულისხმება ისეთი საწესო რიტუალები, რომლებსაც არქექტივი ეძებნებათ, რომლებიც წარსულის ხსოვნისა და საკუთარი ტრადიციების განმტკიცებისთვის ჩაჯდა მათ საწესო მოქმედებათა ციკლში. ისინი შეიძლება ფართო მასშტაბისა იყოს, შეიძლება შემსრულებელთა მცირერიცხოვნობის გამო გაქრობის პირასაც მივიდეს, მაგრამ, პრინციპში, ეს ტრადიცია არსებობს, როგორც ცოცხალი და ყოფაში მოქმედი.

მითისა და რელიგიური პრაქტიკის ურთიერთმიმართების საკითხი გარკვეულწილად ანდრეზისა და რეალობის ურთიერთმიმართების სფეროშიც მოიაზრება. მითში ასახული სიუჟეტი, მოქმედება, ყოფაში თავის გამოხატულებას რიტუალის სახით ჰპოვებს. იგი მკვიდრდება, რაშიაც ხელს

უწყობს, და რასაც საერთოდ განაპირობებს, ქმედების განმეორებითი ხასიათი; მითი, რომელიც თავისი ფესვებით ყოფასთან არის დაკავშირებული, ცოცხლობს და კვებას სარიტუალო პრაქტიკას. მნიშვნელობა არ აქვს, ყოფის რომელ სფეროს განეკუთვნება მითად ქცეული ანდრეხი; თუ იგი მითოსურ ელფერს შეიძენს და, ამავე დროს, სარიტუალო მოქმედებაში მისი გახსენება მოხდება, იგი დამკვიდრდება ამ რიტუალში და მისი განმეორების ტრადიცია წარმოიქმნება.

არქაულ დროს მომხდარი, უკვე ანდრეხულ სამყაროსთვის მიკუთვნებული ამბავი საკულტო რიტუალს უდებს სათავეს და ეს რიტუალი, რელიგიური პრაქტიკის წყალობით, უკვე კულტის განუყრელი ნაწილი ხდება. ამ გარემოებაზე კარგად მიუთითებს ალ. ოზიაურის მიერ ფიქსირებული ანდრეხი ღაჭაურისა და ყეინის მუზარადის შესახებ: „ყეინმა პირველ შემოსვლაზე ბარის სოფლები მოაოხრა, მთაში ვერ შემოვიდა. იმ დროს აფხუშოში ცხოვრობდა ერთი სახელოვანი კაცი – ლუხუმი. დამე აფხუშოს ღალატით დაეცნენ თათრები, დახოცეს ხალხი, ნაწილი ტყვედ წაიყვანეს. ლუხუმის ორი ვაჟიც – ღაჭაური და ივანე. ღაჭაური მაშინ 15 წლის იყო და კარგი შესახედავი. ყეინს მოეწონა და იშვილა. 18 წლის რომ გახდა, სადავლოდ ჯარს აძლევდა და აგზავნიდა, სარდლობას ავალებდა. კიდევ მოინდომა ფშავის დაღლაშქერა. მათ შორის ღაჭაური და ივანეც თან წამოიყვანა. ღაჭაურმა ვეღარ მოითმინა თავისი ხალხის განადგურება და გადაწყვიტა სამშობლოს დახსნა. ყეინს სთხოვა, სამი კაცი მომეცი, წავალ და სადაც ვერ მივწვდებით იმ სოფლებსაც მოვივლი, დავლით დავბრუნდებით. ღაჭაურმა წამოიყვანა თავისი ძმა ივანე, ერთი ხევსური და ერთი მთიული. გადაწყვიტეს დაშლილიყვნენ; ერთი წასულიყო იორზე, მეორე ალაზანზე, მესამე – ფშავ-ხევსურეთში და მთიულეთში და ჯარი შეეკრიბათ. დანიშნულ დღეს ფშავში, ჩარგლისკარტ მოიყარეს თავი. მოიყვანეს 300 მეომარი; ჯართურთ მიუახლოვდნენ სასადილოს, სადაც ყეინი იყო. ღაჭაურმა ჯარი ტყეში დამალა. თვითონ, ყეინს ვნახავო, და იმასთან წავიდა. ნიშანი დათქვა – როდის უნდა დასცემოდნენ მტერს. დაესხნენ. ყეინი კარავში მიიმაღლა, ღაჭაურმა, რაკი

ნაშვილები იყო, ყეინის მოკვლა არ უნდოდა თავის ხელით და ივანე შეგზავნა. უთხრა: წელს ზევით მუზარადი აცვია, წელს ქვევით შემოჰკარო. ივანეს დაავიწყდა და თავში სცა, მაგრამ ხმალი გაუტყდა მუზარადზე. ღაჭაური შევარდა და წელზე შემოჰკრა, გადაჭრა.

სხვა დავლასთან ერთად ღაჭაურმა აფხუშოში თავის სალოცავ წმ. გიორგის შესწირა ყეინის მუზარადი და საყეინოდ ის იხმარებოდა. ღაშარის ჯვარი გაწერა: მე მოლასქრე ვარ და მუზარადი მე მეკუთვნოდაო. ეს მუზარადი მოატანინა, მაგრამ ღაჭაურს ბედში წილი აღარ ჩაუდვა, იგი უშვილო დარჩა... ნადავლი ყველა ხატებს შესწირა, მაგრამ გამორჩა კოტიას წმინდა გიორგი, ამიტომ გახდა ავად. წმინდა გიორგიმ მკითხავის პირით თქვა: მე სხვა ხთიშვილებთან ერთად გეხმარებოდით თათრებთან ომში. მე ნადავლში წილი არ დამიდევით. ადგა ღაჭაური და 11 თასი შესწირა. ცაბაურთის მთავარანგელოზს 7 საყეინო, ბაკნის ოღენები ვერცხლისა.“

ვაჟა-ფშაველას ცნობით, ღაჭაურა სახალხო გმირია, რომელსაც „მოუკლავს ერთი თათრის ხანი და იმისი მუზარადი ხატისთვის შეუწირავს. დღეს ამ მუზარადით დიდი და პატარა ღაჭაურას შესანდობარს სვამს“. ვაჟასავე ცნობით, ღაჭაურა სათიბეზე ყოფილა, როცა თათრები აფხუშოს დასცემიან და მოუოხრებიათ. ღაჭაურა დასდევნებია მტერს უკან. დასწევია და „კარავში ნაჯდომ ხანს შეჰვარდნია შიგ. უცავ ხმლით მუზარადზე ჯერა; ელიზბარი, ღაჭაურაის ძმა, გასჯავრდომია თავის ძმასა, შე ბრიყვო, ბრიყულად რადა ხმარობ ხმალსაო? მაღლა კი ნუ სცემ სპილოსა, დაბლა შამაჰკარ მბილოსაო. მაშინ წვერწაღმა დაუცავ, რკინას ვეღარ დაუჭერავ და მაუკლავ“.

ვაჟას მიერ აღწერილი მასალისაგან სიუჟეტურად განსხვავებულია შემდეგში ფიქსირებული გადმოცემა. აღ. ოჩიაურის მასალა უკვე მითოსურ ელემენტებს შეიცავს. მოტანილი ნადავლი ღვთიშვილებს ეწირება. სოგიერთი მათგანი უნადავლოდ რჩება, რომლებიც სჯიან ღაჭაურას ავადმყოფობით, უშვილობით. ამ ორ ვარიანტს შორის საერთოა მუზარადის რეალურად არსებობა და მისი საყეინო სასმისად გამოყენება, საერთოა ისიც, რომ იგი მოკლული ხანის

თავსარქმელია, რომელსაც ხმლით მიყენებული ნაჭრეები აქვს. აქ ერთმანეთში გადახლართულია ანდრეხულობა და ყოფიერება (მითი და რეალობა). აღმოსავლეთ საქართველოს მთიელთა რელიგიურ პრაქტიკაში დაწესებული საყეინოს დადგმის წესი, რომელსაც თავისი სოციალური და რელიგიური დანიშნულება აქვს, აქ სახელოვანი წინაპრის საზეიმო გახსენებასთან არის დაკავშირებული.

საყოველთაოდ მიღებული საყეინოს დადგმის რიტუალი, ამ შემთხვევაში, გადაჯაჭვულია ჯვარის მოყმეთა საგმირო წარსულთან. რიტუალური პრაქტიკა იღებს სათავეს დანადების, ძენგლად დადების შემთხვევაშიც. თუ ყმამ ჯვართ რამე შესცოდა, ცოდვის გამოსყიდვის მიზნით იგი ღვთაებას აღუთქვამს ყოველწლიურად გარკვეული პირობის შესრულებას – საკლავის დაკვლას, ღუდის ღულებას ან „ქვევრის ავსებას“ (რომელიმე დღეობის დროს არყით ან ღვინით ავსებენ ხატში საგანგებოდ ჩადგმულ ქვევრს).

ქრისტიანული წმინდანების თეონიმებით ცნობილი ჯვარ-ხატების მთაში დამკვიდრების ფაქტებია აღბეჭდილი თითქმის ყველა იმ თქმულებაში, რომლებიც ეხება ღვთაებების ადგილზე დაარსებას. როგორც ჩანს, მათი კულტების დაარსება, ქრისტეს რჯულის შეტანას სდევდა თან; ეს იმდენად დიდი მნიშვნელობისა იყო, რომ იგი აისახა, როგორც საერთო ღვთიშვილთა გერგეტის ბეთლემიდან ხმელეთზე გადმოშვების საგანგებო მითში, ისე ცალკეულ ღვთაებათა ბარიდან მთაში გადაანაცვლების თქმულებებში.

საყურადღებო ის არის, რომ ყველა ეს ქრისტიანული ღვთაება, წარმოშობის გარდა, ძალზე იერნაცვალთა და განტვირთული მათი თავდაპირველი ხასიათისა თუ თვისებებისაგან. ისინი ექვემდებარებიან ხალხში შემუშავებულ ტრადიციას ღვთიშვილთა ფუნქციების, მოქმედების არეალის, გარეგნული იერის, კულტისა, სამლოცველოთა ტიპისა და დანიშნულების მიხედვით. ერთი რამ უდავოდ ჩანს, რომ ისინი შემოტანილი ღვთაებებია მთაში, მაგრამ უკვე ადგილობრივ ნიადაგზე გარდაქმნილი და კარგად მორგებულნი მთიელთა სოციალურ-საზოგადოებრივი ცხოვრების ნორმებს. მაგალითად, სანების შესახებ არსებული წარმოდგენები სრულიად განსხვავებულია ქრისტიანული სამებისაგან,

სადაც იგი მამა, ძე და სული წმინდის ერთიანობის სახით არის წარმოდგენილი. აქ იგი ერთპიროვნული, ანთროპომორფული ღვთაებაა. ცროლის წვერზე დაარსებული ბეთლემიდან წამოსული ღვთაება გარდაქმნილა მეომარ და ნაყოფიერების მფარველ ღვთისშვილად, რომელიც ადგილობრივი ტრადიციის მიხედვით, მწვერვალიდან ბარად ჩამონაცვლებული, კოჭის მოკიდებით იფართოვებს თავის საბრძანებელს. მითის მიხედვით, მის ფუნქციებს შეესაბამება, ყოფაში დამკვიდრებული რელიგიური პრაქტიკა, რომელიც ადამიანთა შვილიერებას, ნაყოფიერებას და, საერთოდ, ბედის მიცემას მოიაზრებს.

საყურადღებოა, რომ ამგვარად დაარსებულ სალოცავებს არ უწევთ ტერიტორიების დაპყრობა. დაარსებისას არც სოფლებს ყრიან. ისინი ძნელად მისადგომ მწვერვალებს ირჩევენ და იქ აარსებენ სამკვიდროს. სოფლის სიახლოვეს ჩამონაცვლება და მოსახლეობის აყრა შემოდგომი ეტაპია, როდესაც მათ ბარად უხნდებათ ჯვარ-ჯვარისკარი. მათი თანდათან ჩამონაცვლება კოჭის მოკიდებით ნიშნავს ამ ტერიტორიის მათ მფლობელობაში მოქცევას და მათი კულტის საბოლოო დაფუძნებას.

საქართველოში გავრცელებულ ამ ტიპის თქმულებებში, ღვთაება ახალ საბრძანისში მტრედის ან ხატის სახით ხარის რქებზე დაბრძანებული მიემართება (ზოგჯერ ხარს სხვა ცხოველი, მაგალითად, კვიცი (ცვლის), დათქმულ ადგილზე მიღწევისას ხარი კვდება (სკდება) ან მას მსხვერპლად სწირავენ. ხოლო მტრედი უჩინარდება, ნაშალში ჩადის, ან ქრება. იმ ადგილას კი შენდება ახლად დაარსებული ღვთაების სამლოცველო.

მკადრეთა შესახებ შემორჩენილ ანდრეზებში საუბარია იმ გზაზე, რომელიც ჯვარმა მკადრესთან ერთად გაიარა; ხოლო სადაც კოჭი მოიკიდა, ყველგან მისი სახელობის ნიში დაარსდა. ეს გზა ამ ღვთაების კულტის გავრცელების გზაა. ასეთია მაგალითად ხახმატის, სანების, ლომისისა და სხვა ქრისტიანულ ღვთაებათა დაარსების თქმულებები.

ანდრეზებში შემთხვევით არ არის ხაზგასმული ამ პროცესში ხარისა და მტრედის მონაწილეობის მოტივი. მტრედი და ხარი ქრისტიანული სიმბოლოებია, რომლებიც

განასახიერებენ იმ სალოცავებს, რომელთა კულტის დაფუძნება-შექმნაშიც მონაწილეობენ. ქრისტიანულ სიმბოლიკაში მტრედი სულიწმინდის მაცნე, მისი ფრინველია, რომელიც მთიანეთის ანდრეზთა და საქართველოში გავრცელებული შესატყვისი თქმულებების მიხედვით, არა მხოლოდ ღვთაებების დაარსებაში, არამედ მისი სახელობის ტაძართა მშენებლობაშიც მონაწილეობს. იგი აძლევს ხალხს ნიშანს იმისას, თუ როგორი უნდა იყოს მომავალი სამლოცველო. მტრედთან ერთად მფრინავი ხატი, რომელსაც ახალი კულტის დაარსებაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, ღვთაების სიმბოლო, მისი განსახიერებაა. თქმულებებში ხატისა და მტრედის რელიგიური მისია ღვთაებათა დაარსება და კულტის შექმნაა. მტრედის სიწმინდისა და მნიშვნელობის შესახებ რწმენა მთაში ალბათ ქრისტიანობის შედგენად შევიდა და, ისევე, როგორც მფრინავი ხატი, იგი ღვთაების სიმბოლოდ იქცა, თქმულებები, სადაც ეს სიმბოლოები მონაწილეობენ, ეხება სწორედ ქრისტიანული წარმოშობის წმინდანების კულტს, რომელთა შესახებ ცოდნას ეკლესიის მსახურნი ნერგავდნენ. რაც შეეხება ხარს, იგი ქართულ მითოსსა და რელიგიურ კულტში, ზებუნებრივი თვისებებით დატვირთული ცხოველიც არის და საკულტო პრაქტიკაში აღიარებული ყველაზე მეტად ღირებული მსხვერპლიც. ოსმოლოგიურ-მითოსურ რწმენათა ობიექტი, ადამიანთა მოდგმის მარჩენალი, საზრდოს მომპოვებელი და იმედი, ხარი გააზრებულია, როგორც კულტის დამფუძნებელი. თუ როგორ მონაწილეობს ღვთაებათა დაარსების აქტში ხარი ამაზე თავმოყრილია მასალა ზ. კიკნაძის ნაშრომში „ჯვარი და საყმო.“ სანიმუშოდ ერთ, აქამდე გამოუქვეყნებელ გადმოცემაზე შევხერდები, რომელიც 1968 წელს სოფელ დათვისში ჩავიწერე გიორგი გიგინას ძე არაბულისგან:

„წყემსის აგებულ კოშკ ყოფილ მთაზე. იქ უნახავ: შიბით ჩამასულ ხატ იყვან, სურათივით იყვავ, როგორც კაცი. ჯმალი ხქონდავ ჳელშიავ, და წასულ ხალხი, უნახავ: ჳარ იყვავ ერთივ, თეთრივ. აფრინდავ ის ხატიო-დ რქების შუაჩი დააქედ ი ჳარსავ. მოვიდავ ის ჳარივ, ეეხლა საცა მთავარი ხატია, და იქ დადგავ. ის ხატ აფრინდააო-დ წაყელში

ჩავიდავ. ის შიბივ აიკეცავ და დაიკარგავ. ჯარივ მივიდაო და იმაში დაწვავ, სადაც ჩაბრძანებულ ხატი. მისულანა და მოუჭრავ თავ ჯარისად. დაარსებულ იმას მემრე (ღალანგურ წმ. გიორგი). ქადაგ გაუჭდავ თავისა. ის გაუგიუებავ. ჯარისადაც იმას მოუჭრავ თავი. იმისად უძახებებავ სახელიც თავისა და ისიც, თუ რა უფლება ხქონდ. მაშინ დაარსებულ ღალანგური. ეგ კოპალაზე ადრე დარსებული“.

თითქმის ყველა თქმულება, სადაც ასახულია ღვთაების დამკვიდრება ახალ ადგილზე, ერთმანეთს ემთხვევა ამ ძირითადი კომბინაციის მიხედვით – ხარი, მტრედი, ხატი, რომელთა მეშვეობითაც ინერგება ახალი კულტი ახალ გარემოში. თქმულებებში მკაფიოდ იკვეთება ქრისტიანული სარწმუნოების სიმბოლოთა მონაწილეობა. ამ ხაზს უფრო მეტად აძლიერებს ის, რომ ახლად დაარსებული ღვთაებები ქრისტიანული წმინდანებია, რომლებიც მთაში უნდა დამკვიდრდენ ზეციური მეუფისა და ღვთაების რწმუნულთა ძალისხმევით. როგორც ზეციდან პირდაპირ მოვლენილი სალოცავები სინათლის სვეტის, ჯვრისა და შიბის სახით, ისე გერგეტის ბეთლემიდან გადმოშობილი „ხთისნასახნი“ და ბარიდან მთაში გადანაცვლებული ხატები, როგორც წესი, თავიდანვე მაღალი მთის მწვერვალებზე არსდებიან. აქ აგებს მკადრე მათი სახელობის კოშკს (ნიშს) ან საზარეს. ეს ტენდენცია მწვერვალებზე დაარსებისა, საერთოდ მიღებული ტრადიციაა. მთელ საქართველოში ტაძართა დიდი ნაწილი მწვერვალებზე, მიუვალ ადგილებზეა აგებული. ამის შესახებ საგანგებოდ მითითებული აქვს ვ. კოტეტიშვილს. ამის ერთ-ერთი ძირითადი მიზანი ალბათ ის იყო, რომ წმინდათა წმინდა დაეცვათ შემოსული მტრისგან, ნაკლებად ხელმისაწვდომი გაეხადათ იგი. ამ ტენდენციას ერთვის სწრაფვა ზეციურთან სიახლოვისა: ამადლებულ, მიუდგომელ, ადამიანთა საცხოვრისისგან დაშორებული წმინდად დაცული ადგილებისკენ, სადაც ადამიანი ვერ მისწვდება, ხელყოფს და შელახავს ღვთაებას. შემდეგში, როცა სხვადასხვა მიზეზთა გამო ღვთაება თავის საბრძანებელს იფართოვებს და ნელ-ნელა „კოჭის მოკიდებით“, დაბლა საყმოს სიახლოვეს ჩამოინაცვლებს, იგი თავის კულტსაც და ნაგებობათა

კომპლექსსაც აფართოვებს. როცა იგი პირველად ჩნდება, როგორც უკვე ითქვა, მოსახლეობის ხელყოფა, მისი აყრა არ ხდება; როცა ღვთაება დაბლა, მოსახლეობის სიახლოვეს მოიწევს, იქ მკვიდრ ცალკეულ მოსახლესა თუ სოფელს იგი „ნიშანს უყენებს“ იმ ადგილზე, რომლის დაჭერაც მას სურს. ასეთია დამკვიდრების გზა ფშავ-ხევსურეთის ძირითადი სალოცავებისა (გუდანის ჯვარი, შუბნური, ხახაბოს წმ. გიორგი, წყაროსგორული, ცაბაურთის ღვთისმშობელი, რომის მთავარანგელოზი და სხვა.), რომლებიც კერას უნგრევენ მასში იფნის ხის ამოსვლისა და თან ამოყოლილი დამსჯელი ძალის – გველის მეშვეობით. გადმოცემის ეს მომენტი, სხვა ასპექტებთან ერთად, იმის მანყენებელიც არის, რომ ღვთაებას უკვე შესწევს ძალა, ახდილად შეებრძოლოს და შეედავოს დაპირისპირებულ ხორციელთ. იგი უკვე აგრესიას ამჟღავნებს და მიზანსწრაფულად მიიწევს დასახული მიზნის განხორციელებისკენ.

თავისი განსაკუთრებული ფუნქციის გამო, ამა თუ იმ კულტა საკუთრად დაარსებისკენ სწრაფვა და მიზნის პრაქტიკული ხორცშესხმა, ისეთი ღვთაებების მიმართ ვლინდება, როგორებიც არიან ავსულებთან მებრძოლი ღვთაებები – იახსარი, კოპალა; ნაყოფიერების მიმნიჭებელი – ხახმატის ჯვარი, სანება; მოსავლიანობის მფარველი – წმინდა გიორგი, მინდორის ჯვარი და. ა.შ. ამავე დროს, მოსახლეობა ცდილობს გააძლიეროს თავისი საყმო სამხედრო ძალით, რის გამოც აარსებს მტერთან მებრძოლ ღვთაებათა ნიშებს. ღვთაებათა მიგრაცია კი განაპირობებს მათი კულტის გავრცელებას, რაც ქრისტიანული ელემენტების ადგილზე დანერგვას უწყობს ხელს. არხოტის ხეობაში, პირაქეთ ხევსურეთსა და ფშავშიც ერთ-ერთ ასეთ ღვთაებად გვევლინება ქრისტიანული მინდორის ჯვარი, რომელიც წმ. გიორგის ერთ-ერთი იპოსტასია. იგი ზოგან მინდორის ჯვარად, ზოგან ბოდავის წმ. გიორგიდ ან თეთრ გიორგიდ იწოდება, იმისდა მიხედვით, თუ საიდან იქნა მისი ნიში გადატანილი. ეს ღვთაება დარ-ავდრის ღვთაებად მიაჩნიათ, რომელსაც ევედრებიან ააცილოს ცუდი ტაროსი ჭირნახულს, არ დაწვას, არ გაანადგუროს მოსავალი. შემდეგ, ბარიდან გადატანილ ღვთაებას ადგილზე უჩნდება სახატო

ნაგებობათა კომპლექსი, უმუშავდება ხატმსახურების წესე-
ბი და ა.შ. საჭიროების შემთხვევაში ხშირად იწვევენ ღვთა-
ებას ბარიდანაც. ბარი, სადაც სამიწათმოქმედო კულტურა
ძველთაგანვე მაღალ დონეზე იდგა, მოსავლით კვებავდა
არა მხოლოდ ბარს, არამედ ნაწილობრივ მთის მოსახლეო-
ბასაც. მთიელისთვის ის იყო წყარო, საიდანაც მათი მეურ-
ნეობა საზრდოს იღებდა და იქაური კულტურის ჩვევებს
ნერგავდა. ბუნებრივია, მთიელი დაინტერესებული იყო, რომ
მოქცეულიყო იმ ღვთაებათა მფარველობის ქვეშ, რომლებიც
ბარში დარ-ავდრის საქმეს განაგებდნენ, სადაც, მთასთან
შედარებით, მოსავალი ნაკლებ ზიანდებოდა. ამიტომ იყო,
რომ, მიუხედავად ადგილობრივად არსებული ტაროსის
ღვთაებებისა, მთიელნი ცდილობდნენ სათანადოდ ფუნქცი-
ების მქონე ღვთაებათა ბარიდან გადატანას და თავისთან
დამკვიდრებას.

ადგილობრივი დარ-ავდრის ღვთაებები ძირითადად თა-
ვის საყმოებს მფარველობდნენ, მაშინ როცა ბარის ტარო-
სის მფარველთა წყალობას ყოველი სოფელი თუ თემი გა-
მოელოდა. მაგალითად, ერთი ასეთი ამინდის მფარველთა-
განი ხევსურეთში, სოფ. ჩირდილის მთაზე საჩაღის წვერზე
დაარსებულია, მის შესახებ გასულ საუკუნეში ნ. ხიზანიშვი-
ლი წერდა: „ცა-ღრუბელთა საქმე უფრო ეკითხება პირიმზე
წმ. გიორგის, სამკიბალის მქარსესა და მურყენოსელს. ეს
ხატი სოფ. ჩირდილში სუფევს. დევი ჰყავს მონად და როცა
ხალხი დააშავებს რამეს, ზღვისკენ გაეშურება. იქ ხორხო-
შელას და სეტყვას აჰკიდებს ზურგზე დევს და მოჰყენს
მთელს არემარეს. ხევსურს სეტყვა-ხორხოშელასი მეტად
ეშინია, რადგანაც ეს ღვთის – პირიმზის რისხვა ხშირი
მოვლენაა და ხალხს ბევრჯერ უღუკმაპუროდ სტოვებს“!

ადგილობრივთა გადმოცემით, „წინწინ ღურბელი და სე-
ტყვა საჩაღისკე გაჩინდების. ერეკლეს დაუსვენებავ გიგა-
ურთის ველ და უთქომ: ჳევსურებო, სულგურის ჳმა გავი-
გონევ (რაი ას არ ვიცვი). სეტყვა ეცოდინებისავ, მიწის პირს
ეცადენითავ, არ დასეტყვავსავ. (კარტოფილიო)“. აი ეს საჩა-
ღის გიორგი დარ-ავდრის გამგებელია, მაგრამ საერთო სა-
ხევსურეთო არ არის.

[ხელნაწერში ბოლოსწინა გვერდი არ აღმოჩნდა]

მთის მოსახლეობის ბარიდან უზრუნველსაყოფად ღვთაებათა მთაში აბრძანების რეალურ ფაქტს შეიძლება ეხმაურებოდეს გადმოცემებში დაცული მოტივი ხარის რქით ღვთაების მთაში აბრძანების შესახებაც. შეიძლება აქაც მინიშნებული იყოს მთისა და ბარის სამიწათმოქმედო მეურნეობათა კონტაქტი.